

УДК 332.14:353

УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНОЮ ЕКОНОМІЧНОЮ СИСТЕМОЮ

*ЛЕМІШ К.М. - к.е.н., доцент, Азовський регіональний інститут управління
Запорізького національного технічного університету, м. Бердянськ*

Постановка проблеми. Із зростанням ролі регіонів у соціально-економічному житті України підвищилася відповідальність органів місцевого самоврядування за створення на території стабільних умов життя і господарювання. Перехід на ринкові відносини і адаптація до постіндустріальних умов зумовлюють необхідність нових підходів до розвитку регіональної економіки. Колишня модель управління пішла в минуле, а інститути нового державного управління та місцевого самоврядування, механізми їх функціонування і взаємодії ще тільки створюються.

Дана проблема отримала глибокий розвиток у працях В. Бабаєва, О. Берданової, Ч. Беррі, О. Бойко-Бойчука, В. Вакуленко, Н. Гринчук, Н. Васильєвої, Р. Макконнелла, М. Стівенсона, Шевченко та ін.

Однак окремі питання розвитку регіональних економічних систем потребують подальшого наукового дослідження та обґрунтування.

Методика досліджень. Метою даного дослідження є визначення елементів управління регіональною економічною системою.

Для досягнення поставленої мети використовувалися такі загальнонаукові та спеціальні методи дослідження: системний підхід, метод аналізу та синтезу, прийому логічного моделювання.

Результати дослідження. Сучасні напрями формування глобального світового економічного, інформаційного, фінансового простору ставлять принципово нові питання, пов'язані з формуванням і розвитком форм і методів управління регіональними системами.

Під регіональними системами слід розуміти частини території держави, що характеризуються відносною однорідністю соціально-економічних показників або просторової близькістю до одного з центрів, що взаємодіють з іншими частинами території держави і мають в обов'язковому порядку органи управління та / або загальні програми розвитку федерального рівня [3].

Забезпечення стійкості регіональної економічної системи є актуальною проблемою сучасного періоду соціально-економічного розвитку країни. Ігнорування факторів, що впливають на стабільність економічної системи, може призвести до посилення економічних та соціальних диспропорцій, прискорення спаду виробництва, збільшення безробіття, інфляції і, як наслідок, до втрати економічної безпеки регіону та різкого зниження рівня життя населення.

Регіональна економіка являє собою складну багаторівневу систему, що розвивається. Важлива властивість регіональної економічної системи - наявність структури. Структуру можна розглядати як спосіб взаємозв'язку, взаємодії утворюючих систему елементів, її внутрішню організацію, що забезпечує цілісність. Структура дозволяє зберегти якісну визначеність регіональної економічної системи протягом тривалого часу. Однак вона може змінюватися разом з економічною системою під впливом перетворень в її елементах, змін в їх функціях, відносинах із зовнішнім середовищем та інших факторів [1].

Складність регіональної економічної системи, що відрізняється різноманіт-
тям внутрішніх і зовнішніх зв'язків, вимагає управління ними.

Регіональний менеджмент (управління регіональної економічної системою)
здійснює координацію елементів системи; підтримує структурну цілісність регіо-
нальної економічної системи, при якій забезпечується нормальний хід відтворю-
вального процесу; формує умови її сталого розвитку [4].

Сучасні концепції регіонального менеджменту базуються на постулатах сис-
темного підходу (рис. 1).

Рисунок 1. Представлення регіональної економічної системи з використанням інструментарію системного підходу

Регіональна економічна система буде стійкою, якщо для будь-якої достатньо великої зміни параметрів, що впливають на неї, існує таке управління, яке забезпечить дотримання динамічної рівноваги системи, стабільність структури її ключових ресурсів.

Якщо вхідні ресурсні потоки в регіональній економічній системі будуть незбалансовані за видами ресурсів і часу очікування вигод, то така система потенційно нестійка.

Можна виділити такі фактори, що визначають системну стійкість регіональної економічної системи:

- стабільність динаміки структури;
- інституційне середовище економічної системи, її розвиток;
- структура ресурсної бази та її динаміка;
- інформаційну взаємодію між складовими елементами;
- наявність науково обґрунтованої методичної бази оцінки стану регіональної економічної системи, необхідної для прийняття рішень у рамках регіонального менеджменту [2].

Підвищення системної стійкості - комплексне завдання, яке стоїть перед суб'єктом управління регіональною економічною системою.

Стійкість регіональної економічної системи визначається параметрами соціально-економічного розвитку.

Економічний потенціал області сьогодні — це понад 380 провідних промислових підприємств. Запорізька область є постачальником на внутрішній та зовнішній ринки залізної руди, каоліну, вогнетривкої глини, формувальних пісків,

будівельних й облицювальних каменів. Запорізький край є провідним центром вітчизняного авіаційного двигунобудування, виробництва трансформаторів та іншої високотехнологічної продукції.

Питому вагу області в Україні можна охарактеризувати основними показниками (табл. 1) [5]. Відзначимо, що загальні показники розвитку області свідчать про позитивну динаміку.

Таблиця 1 - Питома вага області в Україні, %

	2000	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Територія	4,5	4,5	4,5	4,5	4,5	4,5	4,5	4,5
Кількість населення	4	4	4	4	4	4	3,9	3,89
Обсяг промислової продукції	8,9	8,2	7,9	7,3	7,3	7,6	8,32	8,2

У промисловості регіону відбуваються позитивні структурні зміни [5]. У Запорізькій області на сучасному етапі розвитку формується багатокладна технологічна система, що базується на виробництві високотехнологічної продукції (ВАТ "Запоріжсталь", ВАТ "Дніпроспецсталь", ВАТ "ЗТР", ВАТ "ЗАЗ", "Радіоприлад", ВАТ "ЗВА", МГТ та інші).

Найбільш узагальнюючим показником, що оцінює рівень соціально-економічного розвитку регіону, є регіональний валовий продукт, а також частка регіону у валовому внутрішньому продукті країни (табл. 2).

Таблиця 2 – Валовий регіональний продукт Запорізької області

	Валовий регіональний продукт млн. грн.						Валовий регіональний продукт у розрахунку на одну особу грн.					
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Україна	345113	441452	544153	720731	948056	913345	7273	9372	11630	15496	20445	19832
Запорізька	15255	19968	24787	33158	42445	37446	8093	10683	13369	18022	23232	20614

Основні показники соціально-економічного розвитку Запорізької області наведено в табл. 3.

Таблиця 3 - Основні соціально-економічні показники розвитку Запорізької області

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Продукція промисловості (у фактичних цінах), млн грн	12872,5	21165,9	31580,8	34270,6	40069,9	54438,3	64314,9	65746,4	64300	69315,4
Продукція сільськогосподарства (у порівнянних цінах 2005р.), млн грн	2896,6	2474,8	3403,2	3597,7	3805	3005,1	3988,32	4537,3	3988,3	4064,1

За 2009 рік Запорізька область виведена з 25-го місця у рейтингу регіонів України і за сукупністю показників за 2010 рік посіла 13 місце. Практично по кожному другому показнику рейтингової оцінки (18 з 39) область увійшла в першу десятку регіонів, у тому числі за 11 показниками - у першу п'ятірку.

Результати комплексної оцінки соціально-економічного розвитку міст Запорізької області за 2009 р. наведені в табл. 4.

Розрахунки комплексної оцінки соціально-економічного розвитку міст обласного значення (Запоріжжя, Бердянськ, Мелітополь, Токмак, Енергодар) здійснено за 50 показниками по чотирьох групах: промисловий розвиток, фінансова діяльність, розвиток бюджетної сфери та соціальний розвиток.

Таблиця 4 - Комплексна оцінка результатів соціально-економічного розвитку міст Запорізької області за підсумками 2009 року

	Промисловий розвиток	Фінансова діяльність	Розвиток бюджетної сфери	Соціальний розвиток територій
Запоріжжя	2	4	1	4
Бердянськ	4	2	3	3
Мелітополь	3	3	4	2
Токмак	5	5	2	5
Енергодар	1	1	5	1

Підсумки 2009 року засвідчили результативність дій міської влади, суб'єктів господарювання, громадськості щодо забезпечення реалізації завдань соціально-економічного розвитку регіону.

Для забезпечення стійкості економічної системи Запорізької області на довгострокову перспективу повинні виконуватися такі умови:

- конкурентоспроможність економіки і галузей народного господарства регіону;
- підвищення ефективності функціонування виробничого комплексу регіону від одного звітного періоду до іншого;
- якість досягнення темпів економічного зростання в регіоні;
- впровадження у відтворювальний процес суспільної продукції регіону інноваційних досягнень НТП.

Висновки. Актуальність проблеми управління регіональною економічною системою обумовлена необхідністю оцінки стану української економіки на даному етапі розвитку та розробки стратегії управління стійкістю для прийняття соціально-економічних рішень.

Напрямом подальших досліджень має стати розробка методів оцінки стійкості регіональної економічної системи на основі науково обгрунтованої системи показників (індикаторів) стійкості, що в частині практичних розрахунків спирається на сукупність традиційних соціально-економічних показників регіональної статистики, а також ефективних механізмів взаємодії влади, бізнесу та громади з метою досягнення високого рівня соціально-економічного розвитку регіону.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бойко-Бойчук О. Проблеми міста як підґрунтя ефективного управління його розвитком [Електронний ресурс] / О. Бойко-Бойчук. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/ьSoc_Gum/Аpdu/2009_1/doc/3/01.pdf.

2. Васильєва Н.В. Механізми соціально-економічного розвитку міста / Н.В. Васильєва // Теорії мікро-макроекономіки. – 2005. – № 20. – С. 157–163.
3. Гладкий, Ю.Н. Регионоведение: учеб. для вузов / Ю.Н. Гладкий, А.И. Чистобаев. – М.: Гардарики, 2002. – 382 с.
4. Прохорова М.С. Менеджмент як стратегія управління містом [Електронний ресурс] / М.С. Прохорова // Коммунальное хозяйство городов : научнотехнический сборник. – № 73. – Режим доступу: <http://eprints.ksame.kharkov.ua/1811/1/М.С.ПРОХОРОВА.pdf>.
5. Державний комітет статистики України. Валовий регіональний продукт. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

УДК: 631.115.11: 338.43

МІСЦЕ І РОЛЬ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ В АГРАРНІЙ СФЕРІ ЕКОНОМІКИ

МОХНЕНКО А.С. – д.е.н., професор, Херсонський ДАУ

Постановка проблеми. Кожна форма господарювання, кожне організаційно-господарське утворення в ній займають своє місце і відіграють відповідну роль у системі ведення агропромислового виробництва. Фермерство як форма організації сільськогосподарського виробництва не є винятком у цих процесах, а є важливою складовою частиною агропромислового комплексу. Місце, роль і значення фермерства, як і інших форм господарювання, не є сталими та постійними компонентами суспільного розвитку, а вони перебувають у динамічних змінах.

На початкових стадіях формування фермерських господарств їх розвиток характеризувався відмінними рисами, ніж у сучасних умовах. І результати їх діяльності були значно кращими, ніж є зараз. Фактично місце і роль будь-якої форми господарювання визначається цілим комплексом різноманітних показників, які по суті відображають рівень результативного ведення її господарської діяльності. На початку 90-х років минулого століття фермерські господарства створювались, як правило, за рахунок земельних угідь, виділених із господарств суспільного сектора. Більше того, не тільки земельні площі з тодішніх колгоспів і радгоспів були основою формування фермерства, але і значна частина їх ресурсів. Новостворені фермерські господарства значною мірою використовували технічні засоби, добрива, робочу силу та інші ресурси з тодішніх господарств суспільного сектора для ведення своєї діяльності. Крупні господарські формування виступали навіть гарантами щодо захисту функціонування господарств фермерського типу від можливих негативних впливів факторів внутрішнього і зовнішнього середовища.

Такі умови господарювання фермерів не дозволяли об'єктивно підійти до оцінки місця і ролі фермерства в сільському господарстві. Фактично фермерські структури на початкових стадіях їх формування були господарствами у господарствах. І в деяких випадках було важко визначити, за рахунок яких ресурсів фермерські господарства досягли успіхів.

Стан вивчення проблеми. Дослідження специфічних особливостей функціонування різних форм господарювання в агропромисловому виробництві показує,